

Fekete Károly

Igehirdetés Csete György temetésén

Textus:

Zsolt 90,1b:

Uram, te voltál hajlékunk nemzedékről nemzedékre.

1Pt 2,3–10:

...mivel megízleltétek, hogy jóságos az Úr. Járuljatok őhozzá, mint élő kőhöz, amelyet az emberek ugyan megvetettek, amely azonban Isten előtt kiválasztott és drága; ti magatok is, mint élő kövek épüljétek fel lelki házzá, szent papsággá, hogy lelki áldozatokat ajánljatok fel, amelyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által.

Ezért áll ez az Írásban: Íme, leteszek Sionban egy kiválasztott drága sarokkövet, és aki hisz benne, nem szégyeniül meg.

Nektek, a hívőknek drága kincs; a hitetleneknek pedig ez a kő, amelyet megvetettek az építők, sarokkővé lett, megütközés kövévé és botránkozás sziklájává; azok beleütköznek, mert nem engedelmeskednek az igének. Ők erre is rendeltettek.

Ti azonban választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket; akik egykor nem az ő népe voltatok, most pedig az ő népe vagytok, akik számára nem volt irgalom, most pedig irgalomra találtatok.

Gyászoló Család! Gyászoló Gyülekezet!

Csete György ravatalához tisztes küldöttséggel érkeztünk Debrecenből, a Református Kollégiumból és azzal, hogy itt vagyunk, az ősi iskolából is magunkkal hoztunk a szívünkben egy darabot.

Lábra kelt velünk a Kollégium és még hangja is van, hiszen élőben hoztuk szánkban a Kollégiumi Kántus vigasztaló énekét, és jöttek díszőrséget állni a tógás-gerundiumos diákok abban az öltözetben, amelyet büszkén viselt ballagó diákként, annak idején Csete György is. I. Rákóczi György erdélyi fejedelem rendelte el ezt a diákköltözetet a saját fejedelmi színeivel: a zöld posztón aransárga szegéllyel és zsinórral.

Jöttünk, mert számunkra is életre szóló élmény a felfedezés, hogy a bibliai metafora igaz. Igenis: van olyan, hogy elkezd élni a kő, amelyhez kötődni lehet, amely visszahív és emlékeztet, amelynek üzenete és testamentuma van, amelynek materián túli jelentősége támad, amely képes beletagolni egy láthatákon túli, láthatatlan közösségbe.

Az „élő kő” élménye az ősi debreceni Kollégium közvetítésével lett a Csete

Györgyé, mert itt szakadt ki belőle úgy Isten igazából és itt lett övé a mondat: „Uram, te voltál hajlékunk nemzedékről nemzedékre”, vagyis megízlelte, hogy jószágos az Úr.

Legfogékonyabb korszakában nemcsak a Kollégium védelmet adó négyszöge lett neki oltalom, szálláshely és a tudomány temploma, hanem a Teremtő Isten lett számára az igazi hajlék-élmény, aki a Kollégiumot felhasználva védte, dajkálta, nevelte és ihlette. Olyan eredményesen, hogy 2013-ban, az intézmény 475 éves évfordulóján Csete György neve is felkerült a száz legjelentősebb debreceni diák dicsőségtáblájára.

Evangélikus családban nevelődve, ráérezett Luther lelkületére, aki, amikor németre fordította ezt a zsoltárt, a zsoltárok zsoltárát, a 90-diket, akkor úgy adta vissza, hogy: „Uram, te voltál nekünk *menedékünk* nemzedékről nemzedékre.”

„Az osztály jórészt a »Nagy Magyarország« egész területéről idehozott fiúkból állt, akiket szülei menekítettek a Kollégiumba, mivel üldözöttek lettek saját szülőházájukban, többnyire édesapjuk foglalkozása miatt.”¹ – A debreceni Kollégiumot MENEDÉK-ként értékelte az egykori diák.

A Kollégiumban a szentesi családi hajlék is felértékelődött számára, ahol 1937. november 5-én született meg. Édesanyjának (Marossy Korsós Tóth Irén) és jogász édesapjának (dr. Csete Sándor) protestáló hite nehezen nyugodott bele, hogy származása miatt egyetlen szentesi középiskolába sem vették fel. A debreceni „Refibe” az édesapjától örökölt Újszövetséget is beköltöztette, amelyik megjárta apjával és a Rongyosgárdával Kárpátalja falvait, a hadifogság német helyszíneit, a Csillagbörtön celláit, és ebben a hajléktalanságban Krisztus beszéde lett menedéke az apjának.

Hogyne vitte volna magával ezt a „hajlék-bizonyítékot” a fiú Debrecenbe, majd a Kollégiumból a Műegyetemre, aztán pedig ennek társaságában utazta be egész Európát. Ez is ott volt nála, amikor 1965-ben családot alapítottak feleségével, Lengyel Ildikó textiltervezővel. Isten nemzedékről-nemzedékre megmaradó szeretetéből kaptak ajándékot két fiúgyermekükben, először Örsben, majd Zsoltban. Ildikóban pedig nemcsak házastársra talált, hanem alkotótársra és munkatársra is, aki saját munkája mellett, sorra felékesítette és felöltöztette a férje keze nyomán született belső tereket.

Csete Györgyöt a diákkori menekítettség állapota tette még érzékenyebbé arra, hogy a menedék, a láthatatlan Isten, az idők teljességében Jézus Krisztusban láthatóvá lett, megtestesült. Ezért felfigyelt a betlehemi jelcsillagos érkezésre, Jézus

¹ Csiha A. – Győri L. J. – Nagy L. – Molnár I. – Virágh Lászlóné (szerk.): *Menedék – A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában 1950–1957 között érettségizett diákok visszaemlékezései*. Kiadja a Debreceni Református Kollégium Baráti Köre. Debrecen 2011. 191.

Istenfiúi kiválasztottságára, botránykövesen radikális kijelentéseire, megvetett voltára és arra az áldozatra, amely nélkül nincs megváltott élet. Közben pedig rájött: az élő Krisztus kezében formálódhat ő is emberré, mégpedig hittel megáldott emberré.

Az igazi cél ugyanis sohasem kisebb, minthogy „ti magatok is, mint élő kövek épüljétek fel lelki házzá”.

Az „élő kő” élménye hivatással is megajándékozta. Mivel menedékké vált számára Isten, ezért hajlékkészítő ember lett. Úgy mesélte: „Egyházi iskolában érettségizve esélyünk se lehetett volna irodalom- vagy történelemtanítással foglalkozni és így »métélyezni« az új uralkodó osztály tagjait. »Csak« mérnöki pályára léphettem tehát, ahol nincsenek szavak. Így választottam a néma építészetet, de az beszélt helyettem. Az élő építészet nyelvén válaszolhattam nemzetem sóhajtásaira, sikolyaira 1961-től a mai napig, és amíg csak a kegyelmes Isten élte.”²

Úgy rendelte Isten, hogy eljusson az élő építészet nyelvégig, a hajléképítés tudományáig és az organikus magyar építészet ősformáinak felfedezéséhez.

Ekkor kiderült, hogy meglátásai és a kiáltva üzenő beszédes kövek, az alkotói hitvallását tükröző építmények a megütközés kövévé és a botránkozás sziklájává váltak, akinek igyekezetét a szellem felügyelői árgus szemekkel követték. Rendre utasítókbán sem volt hiány. Új tervei sokszor politikai csatározások és a nyomokban járó aknamunka közepette készültek. Bár a vezetése alatt álló Pécsi Műhely szétesett, de „a tanítványok kirajzottak az ország szegleteibe, kicsiny szigeteken építve tovább azt az organikus világot, amit nagyban maga az Úristen teremtett nekünk. Nem átalakításra, csak továbbépítésre” – hangzott a Magyar Örökség díj átadásakor 1999-ben.³

Az apostoli kifejezésekre rímelenek a vele történt fordulatos események, amelyek jellemformáló erővé lettek számára.

Nézetei miatt belső emigrációba kényszerült, hogy építgesse azt a „másik Magyarországot”, amely *megegyeztetette nemzeti elkötelezettségét*: „ti azonban választott nemzetség vagytok”. Hitte, hogy a Krisztus-hit többete meg tudja szentelni, minőségivé tudja tenni a nemzetet, hogy saját küldetésére alkalmasabb legyen. Minden egyéb képződménytől – legyen az állam, a társadalom – idegen az a szó, hogy „lelki”, de a nemzettől nem idegen. Ez a gondolkodásmód öltött testet és mutatkozott meg az ópusztaszeri nemzeti zarándokhely jurtafüzérében.

Komplex történelemlátásában korszakok épültek egymásra: „akik egykor nem az ő népe voltatok, most pedig az ő népe vagytok, akik számára nem volt irgalom, most pedig irgalomra találtatok.” Ősi hagyományok mesterfogásai, népművészeti

² Csete György–Dulánszky Jenő: *Önvallomás*. Budapest 2011. 33.

³ Fekete György: *Befelé tágasabb*. Széphalom Könyvműhely. Budapest 2007. 145.

impulzusok és természetes anyagok, keresztyén tradíció és hitfelfogás egyesült alkotásaiban. „Világkép épületei”⁴ ezt bizonyítják.

Szakmai küldetésének értékét becsülte meg az innsbrucki egyetem, ahol akadémiai keretben is terjeszthette tanait, mint a „hajlék”-építés „egyetemes papja” (királyi papság), aki életünk épített burkának nevezte a „hajlék”-ot. Ezért tudta, hogy sokkal nehezebb a templomon kívüli terep: az élettereink. Itt kell hirdetni „papként” a felismeréseket. Azok a helyszínek, ahol a szentségtelenség közepette kell mást mutatni. Ott kell papként helyállni, Isten és embertárs egymásra találását segíteni, helyén való szavakat kimondani, meghallgatni, mások javát szolgálni, azaz megvalósítani a szent papságot és az Istennek kedves lelki áldozatok felajánlását. Keresztyén hitünk sajátossága, hogy minden keresztyén ember pap: Isten küldöttei vagyunk másokhoz, és Isten elé állók vagyunk a többiekért. Ezt nem lehet lepasszolni, delegálni, átruházni.

Ezért hívott össze nyári táborokat, ahol szabadon *terjeszthette iskolateremtő művészetét*, és nemet mondott a nemzetellenes építészeti sivárságra. Ő így hirdette Isten nagy tetteit, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívta el az embert. Tanítványai élő kövekként élő képeket alkotva gyakoroltak a terepen.

Keresztyén meggyőződését alakította, hogy mi „szent nemzet”, „Isten tulajdonba vett népe” vagyunk. Az orfűi Forrásháztól a Debrecen-Tégláskert templomáig a karácsonyi fényesség uralkodik mindegyikben, mert a fénytengelyre fűzte, szerkesztette és építette minden alkotását.

Mélység és magasság megváltó találkozása, csodás érintkezési pont lett a Jézus Krisztus földre jötte, amelyen keresztül találkozhat a kiáltó sorsú, mélyen lévő ember és a naptámadat magassága. Érkezik a fény, mert Isten dicsőséges világának törvényszerűségei, ajándékai lekíváncoznak a földre, hogy ne legyen többé lent és fent, ég és föld, magasság és mélység, fény és sötét, nyomor és gazdagság, mert fel akarja emelni az élet értéke. Ezért lett a Mennyei Látogatóból kedves vendég, az előkelő idegenből jászolbölcsőbe kerülő gyermek. Nálunk is látogatást tenni akaró mennyei világosság! Csillagos toronydíszei, belső térstruktúrái és a csillag-alapú úrasztalok arra emlékeztetnek, hogy Isten megkönnyítette a feltekintést. Meghajlította egeit, hogy Jézus Krisztus testté lételeivel szétválaszthatatlanul összekösse az eget és a földet, a menny-magast és a földi alacsony helyeket. Jézus Krisztusban könnyebbé vált az Istenre találás és egyben az otthonra találás is. Aki beengedi magába a Krisztus fényét, az fel tudja ismerni a hamis fényeket! Az különbséget tud tenni jó és rossz, hasznos és káros, hazugság és igazság között.

Csete György életműve felerősíti az apostoli felhívást: „Járuljatok Krisztushoz,

⁴ Rácz Zoltán: *Erővonalak Csete György építészetében*. In: Csete György–Dulánszky Jenő: *Önvallomás*. Budapest 2011. 57.

mint élő kőhöz...” Zavarba ejtő kép. Pedig nagyon is tud élni a kő. Kiált, üzenete van. Nem véletlen, hogy a múltat eltörölni akaró emberek, a gyökérszaggatók, az önazonosságtól megfosztani akarók, az egyedulalomra törő diktátorok mindig rombolással kezdik a működésüket: templomrombolással, egyházpusztítással, szobor, és oltárdöntéssel, emblematikus épületek-táblák-emlékek eltüntetésével. De akkor is érvényes a falurombolások idején figyelmeztető Kányádi Sándor szava:

a templomok lerombolhatók

a temetők fölszánthatók

....

a kövek beépíthetők

a kövek összezúzhatók

porrá örölhetők

de attól még a kő kő marad

a kőpor pedig megüli a légutakat

ránehezedik a tüdőkre

....

a kövek persze elföldelhetők

mint bármely más veszélyes hulladék

de a köveknek nincs felezőidejük

elég egy ítéletidő

isten ments egy földindulás

a kövek bármikor felszínre kerülhetnek

és akkor bizony mondom néktek

kő kövön nem marad (*Kőnyomat*)

Isten azonban nem akar csak a romok Urának megmaradni. Ő többet akar: épülést, növekedést, kiteljesedést – élhető életet akar. Ez a Krisztus-hit csodája. Ettől a Krisztus-hittől lesz élő a lelki ház, és ettől indul el a belső épülés.

A 118. zsoltárból vett kép, a földhöz ragadt, pökhendi építők megvető lenézésével indul. Az Isten-adta-kőben nem láttak fantáziát. Magányra ítélték, s nem méltóztatták épületté tenni, összeilleszteni, hasznosítani, megszaporítani. Nem volt szemük, érzékük, koncepciójuk felfedezni, hogy amit Isten adott, az nem egy egyszerű kő, hanem az a sarokkő. Az alapvetően szükséges, a kihagyhatatlan, a nélkülözhetetlen, amivel nem csak kezdeni kell valamit, hanem ami nélkül nem lehet és nem érdemes elkezdni semmit, mert eleve befejezetlen, összetarthatat-

lan az épület. A földi építőmestereknek nem kellett, de Isten a legfontosabbá tette.

Az építkezéshez Jézus saját magát kínálja alapul. Így már nem is én építem magamat, hanem engedem, hogy Krisztus építsen engem.

Igénk azt üzeni, hogy Krisztussal talpon lehet maradni. Vele lehet egészben, tisztán maradni egy olyan korban, időben, szellemben, erkölcsben, tétovaságban, amikor mások behódolnak, saját zsebre dolgoznak, és becstelenné lesznek. Lehet a repedéseket, sérüléseket javítani, helyrehozni, vagy újrakezdeni az életünk építését. Lehet Isten akarata szerint élni! Csak járuljatok őhozzá, mint élő kőhöz... Ő akarja biztosítani a mi beépülésünket az övéi közé, hogy megtaláljuk a helyünket.

Nem feledhetjük: a légvárak világában, az összeomlott New York-i ikertornyok, meg az üvegpalaták világában, a sérülékeny felhőkarcolók és nyomasztó panelek világában, hogy még mindig az ember, az élő kövekből épülő lelki ház a legfontosabb! Ez Csete György testamentuma is, ami egyszerre felemelő és egyszerre vigasztaló.

Csete György büszkén hangoztatta a „Cseték hadparancsát”: *„Csak előre van, hátra nincsen!”*⁵ *„...nincs vissza, csak előre van!”*⁶ – Csete György már nem látja a tervei szerint emelt hajlékokat, és nem keresi már a fény betörésének útját, de a Mennyei Jeruzsálem és a fénybe öltözött Krisztus várja őt, aki azt mondta: *„az én Atyám házában sok hajlék van, ha nem így lenne, mondtam volna-e nektek?”* (Jn 14,2) Immár nincs több irány semerre, csak az Atyai hajlék felé, de ott tudjuk, a legjobb helyen van! A legjobb helyen: az ÉLET HÁZÁBAN! Ámen.

(Elhangzott a budapesti Farkasréti temetőben, 2016. július 18-án)

⁵ Csete György-Dulánszky Jenő: *Önvallomás*. Budapest 2011. 41.

⁶ Csiha A. – Györi L. J. – Nagy L. – Molnár I. – Virágh Lászlóné (szerk.): *Menedék – A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában 1950-1957 között érettségizett diákok visszaemlékezései*. Kiadja a Debreceni Református Kollégium Baráti Köre. Debrecen 2011. 191.